

Stånga 2021-09-03

Yttrande från Urbergsgruppen angående remiss av promemorian Regeringsprövning av kalkstenstäkter i undantagsfall M2021/01600

Föreningen Urbergsgruppen motsätter sig de av regeringen föreslagna förändringar i miljöbalken enligt promemorian.

1. På regeringens hemsida står att läsa: ”Regeringen kan alltså styra hur myndigheterna ska arbeta. Men regeringen får aldrig styra över hur myndigheten använder lagarna. I många andra länder har ett statsråd makt att direkt ingripa i myndigheternas löpande arbete. I Sverige är det inte så. Detta brukar kallas att vi har förbud mot ministerstyre.” Urbergsgruppen menar att regeringens inbladning i detta enskilda mål och direkt anpassad förändrad lagstiftning är ministerstyre.
2. Det står klart att flera oberoende myndigheter under huvudförhandlingen i mål M 1579–20 i oktober 2020 riktade kritik mot Cementa och i tidigare inlämnade yttranden.

Naturvårdsverket: ”Påverkan på vattenbalansen för Tingstäde träsk till följd av en utvidgad täktverksamhet går [...] inte att bedöma utifrån bolagets redovisade vattenbalansberäkningar.”

SGU: ”Det går [...] inte att dra slutsatsen som bolaget gör, att det inte uppstår någon risk för påverkan på det kvantitativa tillståndet [för grundvattenförekomsten]”. ”Om tillstånd till fortsatt och utökad kalkstenstäkt beviljas kommer det, enligt SGU:s bedömning, leda till ytterligare sänkningar av grundvattennivåerna”.

Länsstyrelsen Gotland: ”Cementas planerade verksamhet kommer att påverka Slite grundvattentäkt och utgöra en risk för den långsiktiga användningen av Tingstäde träsk som vattentäkt. Cementas planerade verksamhet utgör därmed ett hot mot Gotlands allmänna vattenförsörjning”.

Vattenmyndigheten för södra Östersjön: ”Vattenmyndigheten bedömer att dessa förändrade vattenflöden och intrusioner av saltvatten i grundvattenförekomsten utgör en tydlig risk för dricksvattenförsörjning”.

Mark- och miljööverdomstolen kom fram till att det inte var möjligt att ge tillstånd grundat på Cementas bristfälliga underlag och avvisade ansökan. Detta då det material som Cementa presenterat i målet hade sådana brister att det inte kunde godkännas av den svenska miljölagstiftningen, ej heller EU-rätten.

Högsta domstolen meddelade efter regeringens inblandning i ärendet att det inte fanns anledning till prövningstillstånd och därmed fastställdes MÖDs dom. Det har inte framkommit några skäl till att meddela prövningstillstånd. I ljuset av detta ter sig en miljöbalksändring för ett enda bolag i ett enda ärende orimligt.

3. Regeringen anger i sitt lagförslag vilka de har träffat och vilka underlag som ligger till grund för lagändringen. Urbergsgruppen har sökt minister Ibrahim Baylan och hans stab på Näringsdepartementet vid ett antal tillfällen sedan MÖDs dom. Detta då vi ansett att det är av yttersta vikt att regeringen lyssnar på motparterna till Cementa och får möjlighet att inkomma med andra underlag.

Trots att vi påtalat att vi inte vill ha ett yttrande ifrån Regeringen eller uttalande har vi nekats tillträde. Våra rättigheter har inte beaktats av den svenska regeringen, vi har fått till svar att:

”Regeringen följer noga händelseutvecklingen kring Cementas ansökan om miljötillstånd i Slite på Gotland. Regeringen kan inte uttala sig om de juridiska överväganden som ligger till grund för Mark- och miljööverdomstolens beslut och yttrar sig inte om pågående mål i en domstolsprocess. Det är viktigt att domstolsprocessen får ha sin gång. Mot den bakgrunden avböjer näringsministern ett möte”.

Det är riktigt att regeringen inte ska uttala sig om pågående mål i en pågående process. Trots detta har regeringen kallat till presskonferens, träffat våra motparter som fått möjligheten att presentera sitt material, Urbergsgruppen finner detta förfarande anmärkningsvärt.

4. Lagtexten i förslaget är generellt skriven och kan omfatta även andra täktansökningar som inkommer till regeringen efter den 16/9–21.
5. Det måste finnas en bestämmelse innebärande att regeringen i samband med tillstånd ska meddela nödvändiga villkor. Urbergsgruppen föreslår följande formulering.

17 a 5 § Om regeringen finner att en verksamhet får komma till stånd enligt detta kapitel, ska regeringen besluta om de villkor som behövs för att tillgodose allmänna och enskilda intressen. Sådana villkor ska omfatta de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som

- a) behövs för att anpassa tillämpningen av sådana föreskrifter och försiktighetsmått som har meddelats med stöd av denna balk, om föreskrifterna medger eller förutsätter en sådan anpassning, eller
- b) annars behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar,
- c) behövs avseende hantering av kemiska produkter i verksamheten, om hanteringen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,
- d) behövs för att verksamheten inte ska medföra sådan försämring eller något sådant äventyr som avses i 5 kap. 4 1 första stycket,
- e) behövs med avseende på hushållningen med mark, vatten och andra naturresurser,
- f) behövs med avseende på avhjälpan av miljöskada och ställande av säkerhet, samt
- g) i övrigt behövs för att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer eller för att förhindra annan skada på eller olägenhet för omgivningen.

6. Det bör framgå av lagtexten vilka av kraven i 6 kap MB som inte ska tillämpas och inte avgöras efter regeringens bedömning i det enskilda fallet.
7. Urbergsgruppen undrar om en fullständig MKB och det liggande lagförslaget blir så stor. Beslutsunderlag måste ända finnas och följa MKB-direktivet samt även art- och habitatdirektivet art 6.3 och Ramvattendirektivet med den uttolkning EU-domstolen gjort. Dessa regler kan inte undantas genom MKB-direktivet art 2.4.
8. Inga konsekvenser för enskildas och NGO:s rättsställning finns med.
9. SGU:s PM daterad 21-08-20, Konsekvensbedömning av utebliven cementproduktion i Slite.

Redan 2015 inför regeringsbeslut om nya Natura2000-områden på norra Gotland ombads SGU av den dåvarande regeringen att författa ett PM om vilka konsekvenser det skulle innebära om Nordkalk och SMA inte skulle få bryta Bunge Ducker 1:64 samt utöka Strå kalkbrott. Det fanns i det PM:et ingen hejd på alla negativa effekter det skulle innebära för Sverige om inte den kalkbrytningen kom till stånd. För Gotlands del menade SGU att över 2700 arbetstillfällen skulle försvinna och minst 1000 arbetstillfällen inom stålindustrin. Något som naturligtvis var rent felaktigt och missvisande i det till regeringen inlämnade underlaget.

SGU:s PM 2015 kritiserades starkt av en rad framstående forskare som träffade representanter ifrån Näringsdepartementet och la fram en egen rapport som gjorde gällande att SGU:s dåvarande rapport var felaktig.

Forskarna menade i sin skrivning att ” Enligt 1 kap. 9 § regeringsformen ska förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttä saklighet och opartiskhet (objektivitetsprincipen). Undertecknade forskare har granskat valda delar av SGUs PM och kommit till slutsatsen att den samhällsekonomiska analysen är undermålig och brister i saklighet. Om det finns risk att detta även gäller andra delar av SGUs PM, rekommenderar vi näringsdepartementet att hämta in second-- opinion synpunkter kring övriga skrivningar i SGUs PM när det gäller frågor som ligger utanför myndighetens kompetensområde.”

I det nya PM:et 21-08-20 gör SGU liknande missvisande beräkningar och antaganden med samma ansvariga tjänsteperson.

I avsnittet om import medger SGU att det inte är deras expertisområde, men trots detta görs antagande som inte är förankrade i fakta utan måste betraktas spekulativt.

Samma antaganden och spekulationer görs i avsnittet om hamnanläggningar.

Det som skrivs om den internationella marknaden måste också betraktas som att den är helt utanför SGU:s myndighetsuppdrag och kärnkompetensområde.

SGU skriver att ”Inga andra kända kalkfyndigheter i Sverige eller internationellt kan idag rakt av ersätta ett snabbt produktionsstopp i Slite”. Heidelberg har över 130 produktionsanläggningar. En av dem finns i Slite. Sliteanläggningens andel av den globala cementproduktionen ligger på promillenivå. I fem år har det varit känt att Sliteanläggningen är föremål för en miljöprövning där det är osäkert om brytningen

skulle klara miljökraven. Det förefaller mindre sannolikt att svenska företag inte har försäkrat sig om alternativa leverantörer under denna femårsperiod.

Mer anmärkningsvärt är avsnittet kring vatten. Där erkänner SGU problem med just vattenfrågan på Gotland och med den aktuella brytning av Cementa, men går sedan in på avvägningar som SGU anser att man bör göra. Här hänvisar SGU endast till miljöbalken vilket återigen speglar myndighetens oförmåga att på korrekt sätt införliva EU:s vattendirektiv i sitt PM. Icke-försämringskravet gällande vatten nämns inte heller. Här finns en rad eu-rättsliga domar som pekar på att varken kvantitet eller kvalitet får försämrats. Detta känner SGU till och har kunskap om, men väljer att inte beskriva detta.

Urbergsgruppen riktar kritik mot SGU:s spekulativa påstående kring Cementas verksamhet som inte har med myndighetens uppdrag att göra, SGU missar att belysa det som SGU ska, det vill säga den internationella europeiska rätten. Meningen med EU-rätten är just att inget land eller företag ska kunna skaffa fördelar genom att sälja ut landets miljö och framtid, för att just jämna ut och värna allas vår miljö och framtid. EU:s lagstiftning och regler är till för att skydda länder och regioner från den sorts utpressning som Cementa/Heidelberg bedriver nu.

Urbergsgruppen menar att SGU:s rapport måste granskas av oberoende ekonomer och jurister eftersom SGU:s PM 2015 visade sig innehålla allvarliga brister, direkta fel och spekulativa antagande. Hela dokumentet är ett tendensiöst försvarstal för att Cementa skall fortsätta bryta kalk i Slite, i strid med miljööverdomstolens dom. Av detta skäl borde SGU:s skrivelse prövas rättsligt.

Att regeringen ändrar miljöbalken på denna grund förefaller orimlig.

10. I dagsläget noterar Urbergsgruppen att Cementa har problem med överträdelser av sina villkor med verksamheten i Slite.

Den 2/9 kunde man läsa i den gotländska pressen om överskridandet av bullernivåer på samtliga uppmätta platser. Detta innebär att Länsstyrelsen Gotland skärper sina krav på Cementa och har förelagt bolaget ett vite om många miljoner. Vite har utfärdats flera gånger tidigare men bolaget har fortsatt att överskrida bullernivån. Buller har överskridits i år, men även 2018 och 2019.

Privatperson har även denna vecka anmält Cementa till länsstyrelsen gällande utsläpp av suspenderat vatten från tälten som runnit rakt ut i Anerå. Bilderna från anmälan visar på en vitfärgad bäck som rinner. Tidigare har även fler anmälningar inkommit mot bolaget gällande vattenverksamheten och utsläpp av suspenderat vatten.

I början på juni polisanmälades Cementa av Länsstyrelsen Gotland för misstänkt brott mot miljöbalken efter en brand på verksamhetsområdet tidigare i år. 3300 ton pelleterade avfallsbränslen förvarades felaktigt och i strid med gällande tillstånd. Samma sak inträffade 2017 med en stor brand som konsekvens av felaktigt lagrad pellets. Även i detta fall har Länsstyrelsen förelagt Cementa vite på flera miljoner.

Cementa har överskridit gränsvärdet för utsläpp av stoft 2018 och första delen av 2019. Även här finns ett vitesföreläggande om flera miljoner.

Det finns även en polisanmälan från Länsstyrelsen på Cementas otillåtna hantering av dieselolja ifrån februari 2021 där 900 liter läckte ut.

Enligt MB 16 kap 6 § ”Tillstånd, godkännande eller dispens kan vägras den som inte har fullgjort sina skyldigheter enligt tidigare tillstånd, godkännande eller dispens”.

Cementa har i sina underlag beskrivit grundvattenavsänkningar i sin av MÖD avvisade ansökan. Expertmyndigheterna pekar på allvarlig påverkan på Gotlands dricksvattenförsörjning. Cementa har i dagsläget stora svårigheter med sina nuvarande villkor kopplade till verksamheten.

Urbergsgruppen anser att inga specialändringar kan göras i miljöbalken för Cementas verksamhet. Miljöbalken ska skyddas.

För Urbergsgruppen

Elisabeth Wanneby